

Fosen landbruk avd. Ørland/Bjugn

Dag Erland Skattem

7150 Storfosna

Dato: 17.07.2006

Utslipp av husdyrgjødsel fra Storfosen gård, gnr. 60, bnr. 1. Pålegg om utføring av tiltak, samt varsel om evt. tvangsmulkt

Saksnr.: 2006/4205
Eiendom.: 1621 Gnr: 60, Bnr: 1
Vedtak nr.: 06/36
Saksbeh.: Trond Langseth

Saksopplysninger:

På kort tid har det vært to utslipp av husdyrgjødsel fra Storfosen gård. Det ene skjedde lørdag 24. juni, og det andre tirsdag 4. juli. Utslippene ble varslet og politianmeldt av Storfosna båtforening.

Utslippet 24. juni

Etter det første utslippet ble det fortatt en befaring tirsdag 27. juni av Bernt Jørgen Stranden og Trond Langseth. Det var ikke anledning til å rykke ut tidligere. Ifølge båtforeningen luktet det sterkt husdyrgjødsel fra bukta, og båtene ble tilgriset. Vatnet var iflg. båtforeningen brunlig og sikten dårlig. Utslippet ble lokalisert til området nedenfor driftsbygningen på godset, ved brua.

Vi befarte først småbåthavna. Vi kunne ikke konstatere rester av utslipp i havneområdet. Det var noe slam og alger i vannoverflaten, men det luktet ikke husdyrgjødsel av dette. Ved vassdrag nord for bru ved godset, var det tydelige rester etter utslipp av husdyrgjødsel.

Hendelsesforløpet (iflg. Skattem): En arbeider hadde ved kjøring av traktor svingt et lasteapparat inn i gjødselporten, og skadet det øverste elementet i porten. Arbeideren varslet eier, som skiftet ut den øverste platen. Det tok anslagsvis en halvtimes tid før arbeidet var gjort.

Like ved pumpekummen hvor utslippet skjedde, er det en åpen rist i bakken/betongen. Denne er forbundet med et rør som går rett ut i vassdraget. Gjødsel hadde rent ut der, under brua og ut i bukta. Skattem sa at man vanligvis hadde en "propp" over rista, men at denne ikke hadde vært på i det siste. Formålet med rista og utløpet til vassdraget, var å spyle gras etc. av maskiner og utstyr.

Det ble også sjekket et utslipp fra melkekarusellrom og melkerom, som munner ut mellom Storfosna kapell og Skattems bolig. Et betongrør, ca. 25 cm i diameter, lå over flomålet. Ut av røret sivet det gråbrunt vann, som luktet kloakk. Røret var delvis tilstoppet av stein etc. Utenfor røret var det en del slam. Det var tydelig "far" etter utløpet i vannet, i form av en mørk "sti" ut i

vågen. Det ble senere på dagen, kl. 18:00, tatt en vannprøve nedenfor røret. Det rant da ikke fra røret. Prøven ble kjørt til Prebio (tidl. laboratoriedelen av Mattilsynet) på Haugamyra neste dag (ca. kl. 12).

Utslippet 4. juli

Melding om nytt utslipp og forurensning på Storfosna kom litt over 11 om formiddagen tirsdag 4. juli. Trond Langseth fra kommunen dro sammen med to politibetjenter til Storfosna kl. 12 fra Garten.

Vatnet i småbåthvana var tydelig forurenset av husdyrgjødsel, ut fra både farge og lukt. Under befaringen kunne vi konstatere at det var de innerste ca. 20 meter av havna som var mest forurenset, mens det var bedre sikt i vatnet lenger ut. Utslippet hadde skjedd noen få timer tidligere. Ut fra samtaler med båtfolk i havna, fant vi ut at det forurensede vatnet hadde seget innover i havna, og ble "stuet opp" som følge av en nordvestlig bris, som sto mot land i småbåthavna. Prøven ble kjørt til Prebio på Haugamyra neste dag (onsdag 5. juli).

Hendelsesforløpet (iflg. Skattem): Røret som går fra gjødselkjeller/pumpekum til åpen kum hadde tettet seg til, og sprukket. Dette ble ikke oppdaget med en gang, da eier satt og spiste frokost. Eier mente at kanskje 1000-2000 liter hadde kommet på avveie, men at det var vanskelig å anslå, da han ikke vet helt hvor lang tid det gikk før han fikk stoppet pumpa.

Som ved utslippet 24. juni, rant gjødsla ut i åpen rist ved gjødselkjelleren, noen få meter fra pumpekummen. Eier hadde heller ikke nå lagt over "proppen".

Det ble også konstatert lekkasje fra gjødselkjeller: det sivet ut væske i steinveggen ved den åpne rista. Eier sa at han hadde oppdaget dette i vinter, og at han har planlagt å tømme kjelleren, vaske den, og tette med sprøytebetong.

Vi gikk også en tur og så på utslippet fra melkerommet. Det var da fjære sjø. Det er tydelige spor utslipp av et kloakkliknende utslipp. som sprer seg i vifteform på fjæra. Det er også et generelt inntrykk av unaturlig tilførsel av næringsstoffer langs stranda.

Analyseresultatene

Begge de to prøvene har gitt som resultat en "overvekst" av termotolerante e-kolibakterier, selv etter betydelig uttynning ("Overvekst" betyr mer enn 150.000 bakterier pr. 100 milliliter). Når det gjelder prøven tatt i småbåthavna, er det i henhold til analyserapporten ikke spor av Intestinale enterokokker. Dette er ifølge Prebio "litt merkelig" (tlf.samtale), da "en god del" av disse kan ses som en indikasjon på at det dreier seg om husdyrgjødsel. Likevel: forklaringen kan være at det kun ble tatt en prøve (for ettertiden bør det tas minst to prøver, for å få prøven mer representativ). Uansett: lukt og utseende levnet ingen tvil om sammenhengen med nevnte utslipp.

Prøven tatt ved melkeromsutløpet viste en overvekst av termotolerante e-kolibakterier, og mer enn 30.000 Intestinale enterokokker pr. 100 ml. væske. Det betyr at det er en betydelig bestanddel av husdyrgjødsel i prøven.

Besøk på Storfosen gods 12. juli

Leder for teknisk enhet ved Fylkesmannens landbruksavdeling Per Olav Skjølberg dro sammen med beredskapsleder Johan Uthus i Ørland kommune og Trond Langseth til Storfosna onsdag 12. juli, etter avtale om en nærmere gjennomgang av driftsopplegget etc. med Dag Skattem.

Vi befarte først åstedet hvor uhellene hadde funnet sted, og drøftet mulige løsninger for å hindre at det blir ytterligere utslipp. Deretter gikk vi en tur inn i driftsbygningen før vi så på utløpet av røret fra melkekarusellrom/melkerom.

Nivået i gjødsellager var langt lavere nå enn ved befaringen i forrige uke. En kunne ikke se spor av lekkasje fra muren til gjødselkjeller, som sist. Dette tyder på at nivået i gjødselkjelleren har betydning for om det lekker væske ut fra kjellermuren. Det var en god del gjødselrester på plattingen ved gjødselkjeller/kum, men eier hadde tettet utløpet/rista, og satt en pumpe ned i åpningen.

Nedenfor utslippsrøret fra melkerom var det minst like tilgriset som ved tidligere befaringer. Det var tydelige rester av husdyrgjødsel nedenfor rørmunningen, som delvis var tilstoppet, trolig av rester fra utslippet.

I samråd med eier kom vi fram til at følgende tiltak må gjøres på kort sikt:

- Støpe igjen utløpet under eksisterende rist. Sette ned en pumpe i kummen under rista (evt. utvide dette rommet hvis det er behov for det), slik at gjødselvann etc. pumpes direkte til åpen gjødselkum.
- Skifte ut rør for pumping av gjødsel fra gjødselkjellere til åpen gjødselkum. Dimensjon minimum 15 cm. Det må brukes kraftige rør som tåler en støyt.
- Legge inn et rør under betongplatting fra pumpekum til åpen gjødselkum, med et overløp i pumpekummen, slik at nivået i gjødselkjelleren ikke overstiger et visst nivå i gjødselkjelleren. Dette må konkretiseres nærmere.
- Stenge utslippet fra melkekarusellrom. Lage en pumpekum der, og kjøre væsken til gjødselkjelleren.
- Føre utslippet fra melkerom videre ut til under laveste lavvann.
- Tømming av gjødselkjeller og kontroll, evt. tetting med sprøytebetong (evt. kan en se dette an, og se effekten av tiltakene over før en evt. går løs på dette)

Vi ble enige med eier om at 1. september er en OK frist for de fleste av disse tiltakene.

Fylkesmannen ved teknisk enhet tilbød bistand i forbindelse med planlegging av tekniske løsninger, og befaring og rådgivning når det gjelder gjødselkjelleren. Det ble ellers pekt på at det kan være muligheter for økonomisk støtte fra Innovasjon Norge.

Ved samtalen under besøket kom det fram at eier ikke har miljøplan for virksomheten. Eier ble anbefalt å snarest kontakte Forsøksringen ved Mette Graneng for å få utarbeidet miljøplan. Dersom denne er i orden før 20. august, unngår virksomheten å få trekk i produksjonstilskuddet i forbindelse med årets søknad.

Vurdering:

Eier har vist en svært positiv holdning i denne saken, og er interessert i å få orden på dette. Det som har skjedd er å betrakte som uhell, i betydningen at utslippene ikke er "villet". Det er imidlertid snakk om uaktsomhet. Det må inn en bedre internkontroll og kvalitetssikring når det gjelder miljøaspektet i bedriften.

Begge utslippene har trolig vært betydelige. Det er meget vanskelig å anslå mengdene, men det dreier seg trolig om flere tonn i hvert tilfelle. Virkningene/konsekvensene har vært store lokalt (i småbåthavna), men forholdsvis raskt forbigående. Det kan tyde på at mengdene ikke har vært så store som man skulle tro ut fra den akutte virkningen. Likevel: de samlede konsekvensene av utslippene har vært store. For det første har mange båteiere fått griset til båtene sine, og noen (iflg. båtforeningen) brukt både tid og penger i forbindelse med dette. For det andre har vi inntrykk av at utslippene har hatt negative konsekvenser for reiselivet og for "bolysten" lokalt.

Det har vært mange utslipp av husdyrgjødsel fra gården gjennom årene. Noen av disse har kommunen fått melding om, andre tilfeller har vi fått vite om i ettertid. Eier er også bøtelagt for ulovlig spredning av husdyrgjødsel, senest i 2005. Dette er et skjerpende moment.

Eiers ønske om å løse dette på en best mulig måte, og i løpet av forholdsvis kort tid er "formildende". En bør ved vurderingen av dette ha hovedfokus på gjennomføringen av tiltak for å hindre ytterligere utslipp, og ikke gi en for skarp reaksjon i forhold til de aktuelle utslippene.

Eier har åpenbart hatt for liten fokus på miljø siden av sin virksomhet, i forhold til alle utslippssakene og uhellene som har skjedd opp gjennom årene. Det synes å ha vært en manglende vilje til å innrette seg etter regelverk som omhandler lagring og bruk av husdyrgjødsel. Nåværende eier har imidlertid etter det som har skjedd inntatt en positiv holdning til dette, og har selv vært med på å foreslå tiltak for å hindre/forebygge ytterligere utslipp.

Utslippene kan delvis forklares med manglende "miljø revisjon" i virksomheten. Det siste utslippet kunne vært unngått dersom rørene tidligere hadde blitt skiftet ut. Dette hadde vært naturlig å gripe fatt i i forbindelse med arbeidet med en miljøplan. Miljøplan er obligatorisk for alle gårdsbruk fra 2004. Miljøplanen er et verktøy for helhetlig og systematisk gjennomgang av miljøstatus på eiendommen, og utgangspunktet for planlegging og gjennomføring av tiltak. Manglende miljøplan gir for virksomhet med mer enn 500 dekar dyrka jord (i 2005) et automatisk trekk i produksjonstilskuddet på kr. 18.000,-.

Det skal være et visst samsvar mellom overtredelse av regelverk og konsekvenser av dette på den ene side, og reaksjonen fra tilsynsmyndigheten på den annen side. I og med at eier er innstilt på å gjennomføre nødvendige tiltak, bør tilsynsmyndigheten ha større fokus på å støtte eier i forbindelse med dette, enn å utmåle en et trekk i produksjonstilskudd som kanskje kan være en hindring for å foreta de nødvendige investeringer. Av allmennpreventive hensyn bør det imidlertid som en del av "totalpakken" gis en reaksjon på de utslippene som har skjedd, i form av et trekk i framtidig produksjonstilskudd.

I medhold av forurensningslovens §§ 51 og 76, vil kommunen i tillegg be om å få dekket utgiftene til prøvetaking og analyser i forbindelse med utslippene.

Når det gjelder gjennomføring av tiltak, bør det varsles om tvangsmulkt dersom ikke tiltakene gjennomføres innen fristen. Størrelsen på tvangsmulkten må være slik at det ikke skal lønne seg å la være å gjennomføre tiltakene. I og med at det er flere tiltak som skal gjennomføres, må kommunen ha anledning til å tilpasse evt. tvangsmulkt til det som evt. gjenstår av pålagte tiltak ved fristens utløp.

Ut fra dyretallet har en grunn til å tro at kapasiteten for gjødsellagring er i minste laget i forhold til normalt behov, dvs. langt mindre enn 10 måneder som er anbefalt kapasitet. Dette bør det ses nærmere på i forbindelse med oppfølging av denne saken. Dersom en finner at dette medfører systematisk større fare for utslipp, bør det enten bygges ut ekstra lagringskapasitet, brukes andre gjødselkjellere til mellomlager ved behov (ikke rutinemessig), eller reduseres på dyretallet.

I og med at saken er anmeldt til politiet, får politiet en kopi av dette brevet.

I henhold til vedtak om delegasjon i Bjugn kommunestyre 27.09.04 og i Ørland kommunestyre 07.10.04, fatter administrasjonen følgende

VEDTAK:

1. Med hjemmel i § 33 i Forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav, foretas det framtidig trekk i produksjonstilskudd stort kr. 10.000,-. Bakgrunnen for dette er to utslipp av husdyrgjødsel, som delvis skyldes mangelfullt miljøarbeid i virksomheten. Bakgrunnen for at trekkes settes såpass lavt, er at tilsynsmyndigheten har hovedfokus gjennomføring av avbøtende tiltak.
2. Med hjemmel i § 32 i Forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav, pålegges eier av gnr. 60, bnr. 1 i Ørland, Dag Erland Skattem, å iverksette følgende tiltak for å hindre forurensning fra eiendommen:
 - Støpe igjen utløpet under eksisterende rist utenfor gjødselkjeller/pumpekum. Sette ned en pumpe i kummen under rista (evt. utvide dette rommet hvis det er behov for det), slik at overvann pumpes direkte til åpen gjødselkum.
 - Støpe igjen utløpet fra melkekarusellrom. Lage en pumpekum der, og kjøre væsken til gjødselkjelleren.
 - Skifte ut rør for pumping av gjødsel fra gjødselkjellere til åpen gjødselkum, til kraftige stålrør med diameter minimum 15 cm.
 - Legge inn et rør av grov dimensjon under betongplating fra pumpekum til åpen gjødselkum, med et overløp i pumpekummen, slik at nivået i gjødselkjelleren ikke overstiger et visst nivå i gjødselkjelleren. Dette nivået fastsetter kommunen senere etter dialog med Fylkesmannen.
 - Føre utslippet fra melkerom videre ut til 0,5 meter under laveste lavvann.
3. Disse tiltakene skal være ferdigstilt snarest mulig og innen 5. september 2006. Dersom ikke pålagte tiltak blir gjennomført innen fristens utløp, vil kommunen med hjemmel i forskriftens § 32 og forurensningslovens § 73 ilegge en tvangsmulkt på inntil kr. 50.000,-.
4. Før 1. november 2006 skal gjødselkjelleren være tømt, og eier skal i den forbindelse avtale inspeksjon med teknisk enhet ved Fylkesmannens landbruksavdeling. Evt. tiltak for

tetting av gjødselkjelleren planlegges i henhold til dette. Det må også vurderes om det er godt nok samsvar mellom behov og aktuell lagringskapasitet.

Orientering om klageadgang:

I henhold til forvaltningsloven er dette å betrakte som et enkeltvedtak, som kan påklages. Fristen for å klage på vedtaket er 3 uker etter at meldingen om vedtaket er mottatt. Klagen må fremsettes skriftlig og oppgi hva klagen gjelder, og hvilken endring i vedtaket en ønsker. Klagen bør begrunnes. En klage blir først behandlet av Ørland kommune, og sendt til klageinstansen (dvs. fylkesmannen i Sør-Trøndelag) for sluttbehandling dersom klagen ikke tas helt til følge. For øvrig vises det til §§ 27-36 i forvaltningsloven. Ta evt. nærmere kontakt med saksbehandler for nærmere orientering.

Med hilsen

Trond Langseth
saksbehandler